

Sokolski pokret u Šibeniku

*Muško članstvo
sokola Šibenik na
javnoj vježbi 1908.
godine*

Tekst: MLADEN CUKROV

Radi dobivanja što više pristalica, pravaši 6. kolovoza 1889. osnivaju u Šibeniku sokolsko društvo. Uprava u Zadru potvrdila je pravila Hrvatskog sokola u Šibeniku već u lipnju te godine. Sokolsko društvo je krajem 19. stoljeća bilo jedini nositelj športskog života u gradu...

Prvo sokolsko društvo u Dalmaciji osnovano je 15. svibnja 1885. u Zadru pod imenom Hrvatski sokol, a starosta (vođa) je bio Hubert knez Borelli Vranski. Nakon Zadra sokolski pokret je uzeo maha i osvojio ostale gradove Dalmacije: u Splitu je osnovano Hrvatsko sokolsko društvo 1893., a u Makarskoj 1904. godine.

Na kraju 19. i početkom 20. stoljeća, Šibenik se, kao i drugi gradovi Dalmacije nalazio pod upravom Austro-ugarske monarhije. Za razliku od ostalog dijela Hrvatske, Dalmacija je imala zaseban sabor u Zadru, koji je bio odgovoran carskom vijeću u Beču. Upravo radi toga, čitavo ovo razdoblje okarakterizirano je borbom za sjeđinjenje s ostalim dijelom Hrvatske, borbom za narodni jezik u javnom i političkom životu.

Druga polovica 19. stoljeća donijela je Šibeniku ekonomski napredak koji se svakako odrazio kako na po-

Hubert knez Borelli-Vranski (1854. - 1938.) - starješina prvog sokolskog društva u Dalmaciji osnovanog 1885. g. u Zadru. Svoj život posvetio je vjekovnoj težnji hrvatskog naroda za slobodu i samostalnost. Već kao mladić u Zadru osnovao je 1885. društvo „Hrvatski sokol“ i bio njegov prvi starješina. Zajedno s dr. Perom Klaićem borio se za identitet hrvatskog naroda. Dugo godina obnašao je i dužnost općinskog načelnika u Biogradu. Omiljen i cijenjen od puka za svoj predan rad, posljednje godine života proveo je u Šibeniku.

litički tako i na društveni život grada. Šibenik dobiva konture pravog grada jer se otvara bolnica, kazalište, tiskara, parabrodarsko društvo itd. Otvaraju se nove škole, gradi se nova obala, uređuje željeznički kolodvor, grade se tvornice, postavlja se vodovod, uvodi električna struja i dr. Bio je to veliki iskorak za jedan uglavnom težački grad.

Osim početaka kulturnih zbivanja osnivaju se i društva koja propagiraju tjelovježbu i šport. Veliki utjecaj na formiranje tih društava imale su prije svega političke stranke koje su u tome vidjele mogućnost ostvarenja svojih političkih ciljeva. U tom miljeu političkih stranaka posebno su se isticali talijanaši, narodnjaci i pravaši. Radi dobivanja što više pristalica, pravaši - na čijem čelu je bio dr. Ivo Krstelj - osnivaju u Šibeniku sokolsko društvo koje je ustanovljeno 6. kolovoza 1899. u prostorijama Hrvatske čitaonice. Uprava u Zadru potvrdila je pravila Hrvatskog sokola u Šibeniku već u lipnju te godine. Sokolsko društvo je krajem 19. stoljeća bilo jedini nositelj športskog života u gradu.

Prvi javni nastup na Murteru

U prvu upravu ušli su: kao starješina (starosta) dr. Filip Smolčić, a kao članovi Josip Karađole, Ivan Marković, Vladimir Kulić, Ivo Šoljan, Jakov Kapitanović i Joso Trlaja. Dr. Filip Smolčić bio je na čelu šibenskih sokolaša do 1901. kada je morao radi poslovnih obveza preseliti u Dubrovnik. Za novog vođu (starješinu) biran je dr. Ivo Krstelj koji je tu funkciju obavljao sve do početka Prvog svjetskog rata, kada je djelovanje društva bilo zabranjeno.

Uloga starješine, vođe (staroste) sokolskog društva bila je veoma važna u svakom ovakvom društvu. On je bio zadužen za stručni dio rada i vježbe. U šibenskom Hrvatskom sokolu kao vođe spominju se Niko Blažević, Ljubomir Nehroni (vođa splitskih sokolaša koji je povremeno dolazio u Šibenik i vježbao sa šibenskim sokolašima), S. Krasnik, Mrzjak, J. Uduć i V. Kranjčević.

Osim vođe, pri sokolskim društvima postojali su i predvodnici (prednjaci) koji su bili zaduženi za rad s pojedinim grupama sokolaša. Kao prednjaci u Šibe-

niku se u to vrijeme spominju Niko Blažević, Jakov Kapitanović, Stipe Stošić, Josip Tambaća, Iviša Zorić, Ante Protega, Bogde Bogdan i Jakov Zaninović, a kao zamjenici prednjaka: Josip Drezga, Josip Iljadica, Šime Berović, Nikola Panjkota, Stanislav Jurišić, Vice Protega, Marko Karađole, Ivan Svirčić i Josip Tikulin.

Kako Hrvatski sokol u Šibeniku nije imao dvorane, vježbalo se na različitim mjestima i

površinama do kojih se moglo doći. Jedno od vježbališta bilo je u dvorištu kuće Fabri, zatim kod obitelji Novak, na tvrđavi Sv. Ana itd. To je trajalo do 1904. godine kada se prešlo s vježbanjem u dvorište vatrogasnog doma. Kako su se stvorili puno bolji uvjeti za rad te iste 1904. godine osniva se muški podmladak, a tri godine kasnije i ženski podmladak. Oba podmladka redovito su sudjelovala na javnim nastupima i izletima koje je organiziralo sokolsko društvo.

Prvi javni nastup Hrvatskog sokola iz Šibenika održan je 1902. prigodom izleta u Murter i Betinu. U svom gradu sokolaši su se predstavili 1904. i to u svojim novim društvenim prostorijama. Do proslave

Dr. Ivan Krstelj - (1867. - 1949.) jedan od prvih sokolaša i starješina „Hrvatskog sokola“ i „Krešimirove župe“ u Šibeniku. Ove dužnosti obnašao je od 1901. do 1914. g. Bio je i narodni zastupnik u Dalmatinskom saboru u Zadru.

desetogodišnjice postojanja, sokolaši su ostvarili 26 javnih nastupa, od čega 5 u Šibeniku i 21 izvan svoga grada. Prilikom proslave trideset godina Hrvatskog sokola u Zagrebu 1905. godine nastupila su i dvojica Šibenčana - Vladimir Kulić i Dinko Sirovica.

Na V. sveslavenskom sletu u Pragu 1905. (na kome je sudjelovalo 10 članova Hrvatskog sokola iz Šibenika i 15 članova iz okolnih sokolskih društava), posebno se istakao Ivan Svirčić. On je u konkurenciji pedesetak plivača osvojio drugo mjesto u disciplini 100 m slobodno s rezultatom 1:52 i dobio nagradu.

Hrvatski sokol u Šibeniku, osim vježbanja, organizirao je i razne športske, kulturne i zabavne manifestacije. Pri sokolskom društvu djelovao je i „Zabavno

*Ante Vlahović
- osnivač
sokolskog
društva
u Mandalini
kraj Šibenika
1904. godine*

Za izučavanje povijesti športa u Šibeniku posebno je važno spomenuti i sokolsko društvo u Mandalini, jer je ono prvo hrvatsko seosko sokolsko društvo. Mandalina je danas predgrađe Šibenika, a nalazi se uz more, jugoistočno od grada. Do Prvog svjetskog rata bila je udaljena od Šibenika 3 kilometra, sa svega nekoliko stotina stanovnika

diletski klub“ koji je posebno njegovao hrvatski jezik i brinuo o kulturnoj baštini.

Često su se priređivali plesovi u društvenim prostorijama. Na tim plesovima dolazilo je do druženja viđenih građana i političara. Posebno je bio jak utjecaj pravaša koji su preko sokolskog društva utjecali na društvena i ekonomska kretanja u Šibeniku, pa su tako među ostalim otvorene „Poljodjelska blagajna“ i „Radnička zadruga“, kao i tiskare koje su tiskale novine na hrvatskom jeziku.

Svakako da je Hrvatski sokol imao utjecaja na osnivanje i razvoj sokolskih društava na širem području Šibenika. Tako su osnovana sokolska društva u Drnišu 1903., Mandalini 1904., Vodicama i Tisnome 1905., Betini 1906. te Murteru 1907. godine. U Zatonu je postojalo sokolsko društvo kao ogranak vodičkog sokolskog društva.

Da bi što kvalitetnije radili i koordinirali svoj rad, sokolska društva se udružuju u župe, a župe u Savez.

Osnivanje Krešimirove Župe u Šibeniku

U Sušaku se 6. studenoga 1904. osnovao Savez hrvatskih sokolskih društava sa sjedištem u Zagrebu. Tom podjelom u Dalmaciji su nastale četiri župe: Sokolska župa Bana Paližane u Zadru, Krešimirova u Šibeniku, Zvonimirova (kasnije Vojvode Hrvoja) u Splitu te Gundulićeva u Dubrovniku.

Krešimirova župa osnovana je na sjednici Skupštine 23. kolovoza 1908. U prvu upravu ušli su: dr. Ivo Krstelj - starosta, Pavao Nakić iz Drniša - njegov zamjenik, Dinko Sirovica iz Šibenika - tajnik, a Ante Vlahović iz Mandaline - blagajnik. Za vođu (prednjaka) izabran je Josip Regner iz Drniša, a njegovog zamjenika Niko Blažević iz Šibenika.

U organizaciji Hrvatskog sokola priređen je, tog dana, veličanstven slet svih sokolskih društava. Poslijeodne održan je slet na Poljani koja je za taj događaj bila posebno ukrašena i uređena. Pored podignutih tribina za sjedenje i stajanje, Poljana je bila okićena zelenilom, zastavama i grbovima hrvatskih krajeva. Osim Krešimirove župe nastupila su sokolska društva iz Splita, Zadra, Biograda i Crikvenice. Na programu su bile tzv. proste

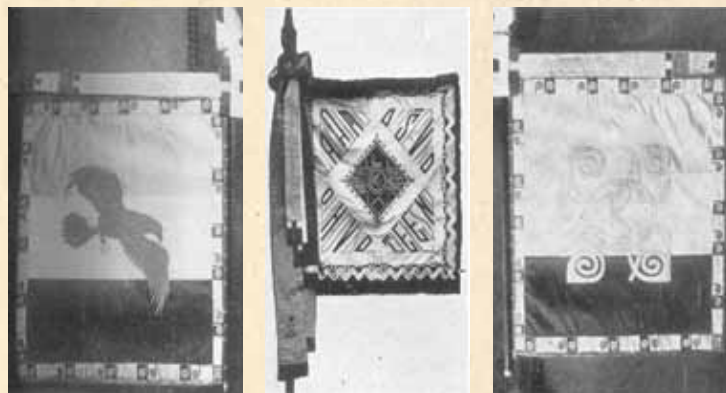
vježbe, kao i vježbe na spravama. Najviše simpatija pobrao je ženski podmladak šibenskog sokola.

U Krešimirovu župu bilo je učlanjeno sedam sokolskih društava: Betina, Drniš, Mandalina, Murter, Tisno, Vodice i Šibenik. Iste godine Savez sokolskih društava preimenovan je u Hrvatski sokolski savez u Zagrebu.

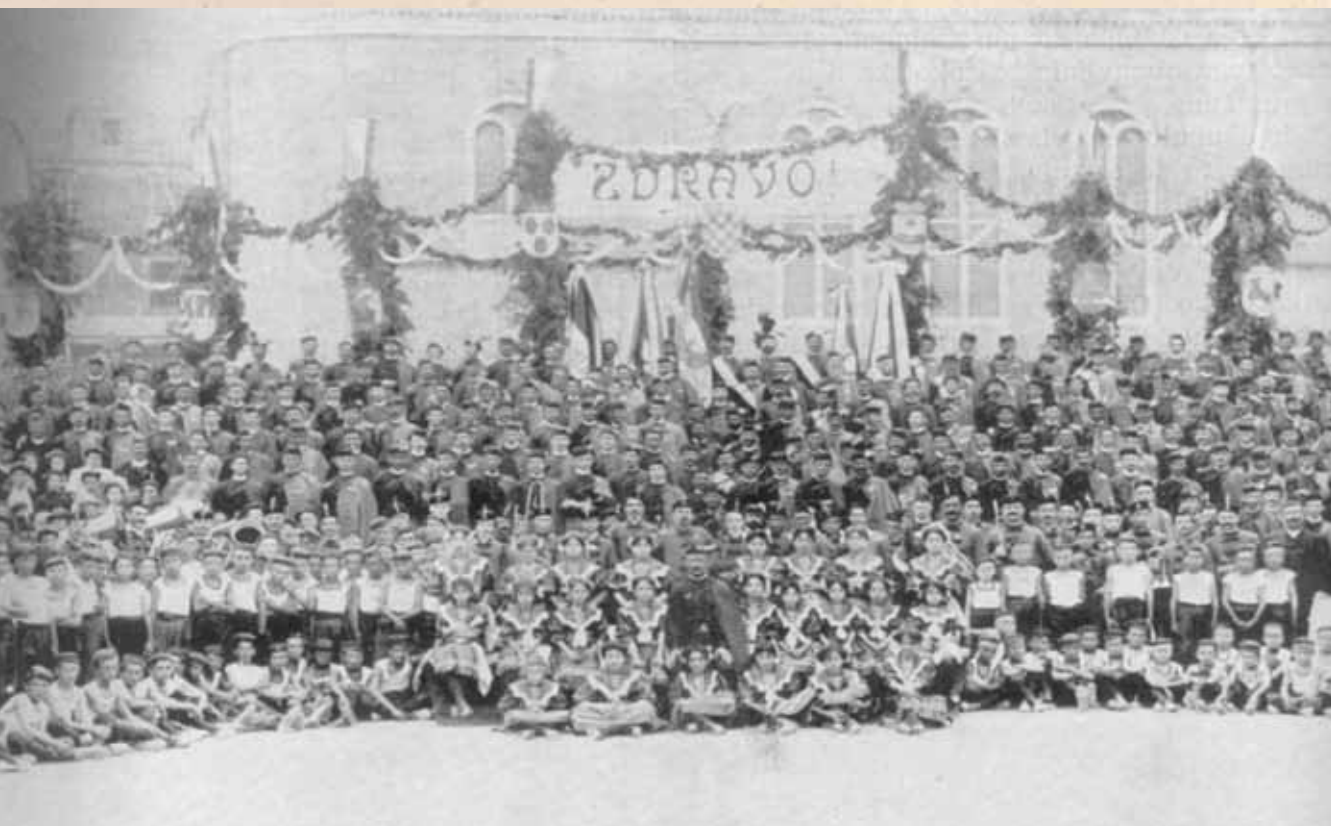
Uz gimnastičke vježbe sokolaši su se bavili dizanjem utega, mačevanjem, boksom, lakoatletikom, biciklizmom, veslanjem i dr., pa su svojim djelovanjem stvorili pretpostavku ne samo za gimnastiku, nego i za neke druge športove koji su se kasnije osamostalili. Uz sve ovo, treba naglasiti kolika je bila važna uloga sokolskog društva u afirmaciji i razvitku ženske tjelovježbe, te samim time i uvođenje žena u svijet športa.

Raskol u Hrvatskom sokolu - Šibenik i osnivanje Krešimirova sokola

Unutar šibenskih pravaša došlo je 1913. godine do nesuglasica i suprotnih stavova. Te nesuglasice nisu mogle mimoći ni Hrvatski sokol u kojem dolazi do podvojenosti. Na jednoj strani bili su oni koji su se zalagali za zajedništvo sa drugim slavenskim narodima, a suprotna strana se zalagala za isključivo hrvatsku opredjeljenost i samostalnost. To je dovelo do rasipanja članstva, a

Zastave Sokolskog društva „Šibenik“, koje je izradio sokolaš i akademski slikar Zvonimir Rakamarić.

Sudionici I. sleta Hrvatske sokolske župe „Krešimir“ 1908. u Šibeniku.

samim time počele su se gasiti aktivnosti sokolskog društva.

Sazvana je izvanredna sjednica Skupštine 25. lipnja 1913. na kojoj je umjesto zamjenika starješine dr. Frane Dulibića izabran dr. Vinko Smolčić, a umjesto tajnika Josipa Barovića, Šime Antić. Izostavljen je u novoj Upravi i odbornik Justo Matačić.

Svi oni koji se nisu slagali s politikom Ive Krstelja, te su prestali biti članovi Hrvatskog sokola, osnovali su 18. veljače 1914. novo sokolsko društvo pod imenom Krešimirov sokol. Digla se velika prašina u gradu, a o tome su pisale i novine toga doba. Tako je u novinama "Hrvatska misao" koje su izdavali odcijepljeni pravaši izašao članak koji najbolje prikazuje razloge sukoba unutar pravaške stranke i Hrvatskog sokola:

„Hrvatsko sokolstvo postepeno se gubi u moru srpstva i slavenstva, hrvatski značaj izčezava sve više. Za nas pristaše Starčevićeve nauke, koji vjerujemo u ostvarenje hrvatskog kraljevstva, ova infiltracija jedne političke ideje, nasuprotnoj ideji hrvatskoj, ne može biti stvar indiferentna... Bit hrvatskog sokola jest u tome da sokolstvo bude za hrvatsku misao, narodna vojska, nikakva druga svrha nije spojiva sa zadaćom hrvatskog sokola.“

Osnivačka sjednica Skupštine Krešimirovog sokola održana je 29. ožujka 1914., a bilo je prisutno oko 400 članova i simpatizera. Za vođu (starješinu) je izabran Ante Dulibić a u upravu su još ušli: dr. Justo Matačić,

Josip Brović, Justo Dellagiovanna, Grko Škugor, Toma Ninić i Joso Bego.

U tim svađama i razmiricama sokolskih društva došao je Prvi svjetski rat, tako da su sve sokolske aktivnosti prestale. Austro-ugarske vlasti raspuštaju sokolska društva i zatvaraju neke od uglednih članova poput dr. Mate Drinkovića, Ivana Krstelja, Dinka Sirovice, Nike Blaviža, Ante Vlahovića i dr.

Sokolsko društvo u Mandalini

Za izučavanje povijesti športa u Šibeniku posebno je važno spomenuti i sokolsko društvo u Mandalini, jer je ono prvo hrvatsko seosko sokolsko društvo. Mandalina je danas predgrađe Šibenika, a nalazi se uz more, jugoistočno od grada. Do Prvog svjetskog rata bila je udaljena od Šibenika 3 kilometra, sa svega nekoliko stotina stanovnika.

U prvo vrijeme mandalinski sokol bio je samo sekcija šibenskog Hrvatskog sokola. Velika želja upornih sokolaša na čelu sa Antom Vlahovićem bila je da osnuju svoje sokolsko društvo. Tu želju ostvarili su 7. ožujka 1904. kada je uz prisustvo tridesetak članova i simpatizera održana sjednica Skupštine, na kojoj je osnovano samostalno sokolsko društvo.

LITERATURA:

- Milivoj Petković, Počeci organiziranog sportskog rada u Šibeniku u: Povijest športa br. 7, 1971.
- Sokolstvo u župi Zadar – Šibenik, u: Soko na Jadranu br. 6. - 7., 1931.
- Slavensko sokolstvo, Savez sokola Kraljevine Jugoslavije, 1930.